

Skolen er et demokratisk lærested, hvor læreren spiller en særdeles vigtig rolle i at klæde eleven på til at indgå i et flerkulturelt, demokratisk samfund. Det mener Irene Christiansen, nyudnævnt adjunkt ved på Institut for pædagogisk psykologi, Danmarks Pædagogiske Universitet.

Klasseværelset er et arnested for demokrati

* Tørklæde eller ej. Svinekød eller ej. Badeforhæng eller ej. Vi elsker som bekendt vores børn, uanset om tungen kan synge 'rødgrød med fløde' eller ej. Budskabet er såre simpelt, men kompleks er debatten om, hvordan den danske folkeskole skal indrette sig efter nydanske elever, og omvendt: hvordan nydanske elever skal indrette sig efter folkeskolen. Alt imens debatten jævnlige blusser op, må læreren mestre kunsten at skabe en hverdag, der fungerer bedst muligt for alle parter.

Men hvordan skal læreren forholde sig til særhensyn og de kulturelle og etniske konflikter, som finder vej til dagens klasseværelse? Og hvordan skal læreren i det hele taget håndtere en skoleklasse som social gruppe? Det har Irene Christiansen, Bo Jacobsen og Christina Sand Jespersen skrevet en bog om med titlen 'Mød eleven. Læreren vej til demokrati i klassen' fra 2003. Bogen udgør en praktisk vejledning i, hvordan læreren skaber et godt arbejdsfællesskab i klassen, stiller krav til eleverne uden at være en ene-vældig magtudøver, takler forskelle i klassen uden at forskelsbehandle, får et konstruktivt forhold til elevernes forældre og - ikke mindst - baner vejen for at opnå demokrati i klassen.

'Mød eleven' er blevet til i samarbejde mellem

»Klassen er det sted, hvor den opvoksende generation forberedes til at være borgere i et demokratisk samfund.«

Københavns Universitet og Danmarks Pædagogiske Universitet og udspringer af Magtudredningens visioner om at skildre demokratiets tilstand i det 21. århundrede, heriblandt hvordan demokratiet tager sig ud i skolesystemet. Omtrent 4.500 spørgeskema-besvarelser fra 4.-9. klasse, 60 interview og deltager-observationer fra forskellige skoler rundt om i det danske land danner det empiriske fundament for skoledemokratiundersøgelsen, som er ét ud af knap 80 igangsatte forskningsprojekter under Magtudredningen.

Ikke et rigtigt demokrati

'Mød eleven' knytter an til den kvalitative del af skoledemokratiundersøgelsen. At demokrati er et omdrejningspunkt for bogen, fremgår blandt andet af det afsluttende afsnit, hvor de tre forfattere skriver:

»Skoleklassen er naturligvis ikke et demokrati på samme måde som det store samfund, hvor man vælger sin egen regering. Men klassen er det mest afgørende sted, hvor den opvoksende generation forberedes til og optrænes i udøvelsen af de færdigheder, det indebærer at være borger i et demokratisk samfund.«

At anskue klasseværelset som et arnested for den vordende demokratiske borger er en tanke, man genfinder i lovgivningen i folkeskolelovens paragraf 1. Her står der, at skolen skal »forberede eleverne til medbestemmelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens undervisning og hele dagligliv må derfor bygge på åndsfrihed, ligeværd og demokrati.«

Selv om 'Mød eleven' stiller skarpt på medbestemmelse og medansvar i klasseværelset, er det en af bogens centrale pointer, at læreren har autoritet til at træffe beslutninger og bør stille krav i undervisningen. For når man stiller krav, viser man, at man engagerer sig i eleven, og eleven lærer at indgå i en sammenhæng. Det fortæller Irene Christiansen, cand.psych. og nyudnævnt adjunkt i almen psykologi på Institut for pædagogisk psykologi på Danmarks Pædagogiske Universitet.

»Bogen står for et bud på, at det faktisk er legitimt at stille krav til eleven, men man skal gøre det på en ordentlig måde og ud fra nogle seriøse betingelser. I og med at man stiller krav til eleven og går i dialog med eleven, er man med til at opbygge og vedligeholde vores demokrati, så eleverne en dag, når de bliver voksne, kan indgå i en demokratisk sammenhæng,« siger Irene Christiansen.

Hun mener dog ikke, klassen skal udformes som et minidemokrati, hvor alle beslutninger skal til af

stemning, og hvor der er lige stemmeret. Læreren er klassens leder, og det skal være klart for alle parter, at læreren har den overordnede stemme:

»Det skal være tydeligt, hvad der ligger i de forskellige roller. Læreren har ret til at træffe beslutninger og skal tydeliggøre det, så man ikke foregiver, at klassen er et demokrati, hvor alle har lige stemmeret. Alle skal jo række fingeren op, undtagen læreren, for der er selvfølgelig forskel på lærer og elev. Læreren har ansvaret og er leder. Men 'leder' behøver jo ikke være et negativt ord, hvis det håndhæves ansvarligt,« siger Irene Christiansen og tilføjer, at man i langt højere grad bør fremhæve lærerens samfundsmæssige betydning:

»Man bør anerkende lærerne og understrege, at de er med til noget utrolig vigtigt. De er en del af en større helhed. Det er jo ikke bare sådan, at dagen skal overstås, og skolen er en opbevaringsanstalt for børn, som man i øvrigt ikke rigtig ved, hvad man skal gøre ved i samfundet jævnfør situationerne i vuggestuer og børnehaver. Børnene er fremtidens ressourcer,« siger Irene Christiansen og understreger, at de demokratiske principper også skal læres i klasseværelset. Det kræver, at læreren formår at igangsætte dialoger i klassen: »Uden dialog er der ikke noget demokrati i klassen. Man inviterer bedre til dialog, hvis man anerkender sin samtalepartner. Den demokratiske lærer er en, der anerkender dem, vedkommende omgås. Det kan i princippet også godt være forældre, kolleger eller ledelse,« siger hun.

Selv om 'Mød eleven' som nævnt er en slags håndbog for lærere og lærerstuderende, giver bogen ikke endegyldige svar på, hvordan læreren skal undervise, fortæller Irene Christiansen. For læreren må finde sin egen stil. Men et fællestræk ved en god, demokratisk lærer er, ifølge Irene Christiansen, en autentisk lærer, der formår at skabe en god stemning i klassen. »Den gode lærer behøver ikke være sprudlende eller eftertænksom, men der skal være en vis form for overensstemmelse mellem ens personlige måde at være på og ens undervisning. Og læreren

skal skabe et godt arbejdsfællesskab, hvor eleverne trives. Trivsel hænger altid sammen med indlæring. Det er en forudsætning for indlæring,« siger hun.

At takle mangfoldighed

Ifølge Irene Christiansen er det i dag særlig vigtigt at sætte fokus på, hvilke muligheder læreren har for at bane vejen for at opnå demokrati i klassen, ikke mindst fordi både skole og samfund er kendetegnet ved stadig større mangfoldighed. I et heterogent samfund, hvor befolkningens normer og kulturer

stritter i mange forskellige retninger, er fælles regler og demokratiske principper som medbestemmelse og medansvar nødvendige for at håndtere mangfoldighed:

»Befolkningen bliver mindre og mindre homogen, og der bliver flere og flere forskelle. Det er naturligt, og det er rigtigt, at det skal være sådan i et civiliseret samfund. Der skal være plads til den enkelte, men man skal have nogle redskaber til at håndtere, at forskellene bliver mere markante. Vi må have en fællesnævner, eller fælles regler, ellers kører det af spo-

ret. Så ryger vi ud i relativisme og i værste tilfælde 'anything goes', selv dér, hvor elever skader hinanden,« siger Irene Christiansen og henviser med begrebet relativisme til den opfattelse, at normer og værdier ikke er absolut gyldige, men afhænger af og ændrer sig med individet og tiden. Da kulturrelativismen vandt frem i løbet af 1900-tallet, var den ifølge Irene Christiansen en forfriskende og nødvendig tænkemåde, der tog afstand fra den vestlige verdens etnocentriske holdning til andre kulturer. Men selv om det er prisværdigt at forstå og værdsætte for- ▶

- skellige kulturformer, må man stå fast ved, at ikke alle kulturformer er lige set med det danske samfunds øjne, siger hun. Eksempelvis er omskæring en kulturel praksis, som det danske samfund ikke accepterer. »Der er nogle situationer, hvor kultur kommer til at stå under samfund,« siger hun og påpeger, at en relativistisk håndtering af klassen med særhensyn kan give problemer for dagens folkeskole:

»Skolen skal passe på med at udvise særhensyn over for nydanske elever, fordi det kan umyndiggøre dem og skabe misundelse og en grøft imellem eleverne. De nydanske elever skal ikke pakkes ind i vat og bomuld. De skal møde verden og livet og klassen, som den nu er. Man kan ikke lave en form for vug-

»Skolen skal passe på med at udvise særhensyn over for nydanske elever, fordi det kan umyndiggøre dem og skabe misundelse.«

gestuesituation i en almindelig dansk skoleklasse. Det er jo heller ikke attraktivt for nogen,« siger Irene Christiansen og illustrerer argumentet med et indlærings eksempel fra trafikens verden: Da Irene Christiansen for nogle år siden forskede i transportbehov og adfærd, fandt man ud af, at børn, som vokser op i trafiksanerede områder, bliver dårligere til at håndtere trafikale situationer. »Hvis du ikke er vant til at kigge dig for, fordi du er vokset op med stille veje, er du ikke lige så årvågen i trafikken, som hvis du er vokset op på Vesterbro,« siger hun. Dette billede kan man overføre på de nydanske elever: Møder de særhensyn i folkeskolen og bliver vant til positiv særbehandling, venter der dem en ganske anden tid, den dag de flytter til en "trafikeret storby".

Stil krav

Ifølge Irene Christiansen skal der så vidt muligt være de samme faglige og sociale krav til eleverne. »Det er ikke ordentlig integration ikke at tage nydanske ele-

ver ordentlig med. Man skal ikke afskære dem fra at føle, at der bliver stillet krav til dem, fordi i kravet ligger der også en oprigtig interesse og opmærksomhed. Det er ikke bare ligegyldigt, hvad du gør,« siger hun.

»Det er klart, at hvis eleverne taler tyrkisk i en situation, som kræver klasseundervisning og fællesskab, er det et brud på nogle fælles regler, men hvis de, i øvrigt også danske elever, sidder indbyrdes og snakker fornøjeligt sammen i for eksempel formningssammenhæng, så er det sådan set magtudøvelse at sige, at det må de ikke, uanset hvad sprog det er. Det at gå ind og regulere i en sammenhæng, hvor der egentlig er frit slag, er autoritært og i bund og grund meningsløst. Men hvor der er tale om mobning og bagtalelse, er der nogle andre regler, som træder i kraft. Der må læreren gribe ind og være en rollemodel. Læreren må forholde sig til, at eleverne bryder de fælles regler. For eksempel har man lavet en regel, der hedder, at spisning hører til i frikvartererne, for det nytter ikke noget med sultne børn i timerne. Det er ens for alle,« siger Irene Christiansen, men påpeger samtidig, at såvel regler som demokrati er plastiske størrelser:

»Regler er jo ikke opstillet for tid og evighed. Regler har deres levetid. Det er forkert at have nogle regler, der får lov til at ruste. Regler skal være levende, og de skal have en berettigelse. Der er forskellige behov i forskellige tider. Et samfund lærer nogle ting, som gør, at man må reagere på det med lovgivning. Det er jo det samme med klassen. Op gennem klassetrinene får man nye tilstande. Eleverne kan mere og får større kompetence, og samtidig må man passe på, at eleverne ikke bruger deres kompetence forkert.«

Hvad mener du med at bruge kompetencen forkert?

»I de små klassetrin holder læreren jo de små elever lidt i hånden og følger dem tæt. Der må du have nogle basale regler, som at eleverne ikke må tale i

Adjunkt Irene Christiansen
Institut for pædagogisk psykologi
Danmarks Pædagogiske Universitet

munden på hinanden og skal huske deres bøger, og du introducerer dem hen ad vejen til lektielæsning. I de større klasser kan de godt huske sådan nogle ting. Der har de kompetencen. De er meget mere nuancerede. Så må læreren sætte nogle nye regler, for at de ikke misbruger den styrke, de har, på bekostning af fællesskabet,« siger Irene Christiansen. »Alkohol bliver jo også et emne i de større klasser. Det er et levende eksempel på, at man må gøre noget. Både samfundet og forældrene. Min holdning er, at det er en stor fejl, at forældrene er så meget udenfor. Det er ikke bare skolens ansvar, at eleverne læser lektier eller drikker sprut. Forældrene er med i det. Det skal være et samarbejde på tværs, mellem barn, skole og forældre. Det er en uautentisk måde at være forælder på, hvis man overlader beslutningen til skolen på alle de store områder som rygning, alkohol og omgang med andre fra venskab til kærlighed. Det kan ikke nytte noget, at man som forælder ikke forholder sig til de forskellige udviklingsfaser i sit barns liv. Det er grundlæggende forkert. Men det er så en anden bog end den, vi har skrevet, som kunne hedde 'Forældreskabets vej til en demokratisk væremåde'.« ▲

Af Camilla Mehlsen
asterisk@asterisk.dk